

Анна Чепелюк

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В статті досліджується зміст психолого-педагогічної компетентності фахівця фізичного виховання у вищій школі. Визначено напрями психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Ключові слова: психолого-педагогічна компетентність, підготовка, фахівець.

Пріоритетною сферою у соціально-економічному, духовному та культурному розвитку нашої держави є освіта. На даному етапі розвитку освіта зазнає суттєвих змін під впливом таких суспільних процесів як глобалізація, демократизація та інтеграція. У зв'язку з цим, одним з шляхів поширення освітнього простору України слід вважати необхідність створення умов для підвищення якості професійної освіти.

Рівень розвитку освіти в Україні має значний вплив на мету та зміст формування психолого-педагогічної компетентності фахівця з фізичного виховання і спорту у вищій школі.

Відомо, що професійні вміння учителя фізичної культури все частіше доповнюються педагогічними та психологічними знаннями, це пов'язано з процесом навчання, виховання та розвитку людини.

Оскільки, поняття «психолого-педагогічна компетентність» є провідною ланкою у підготовці майбутнього вчителя, тому необхідно визначити рівень психолого-педагогічних знань у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр».

У дослідженні означеної проблеми є пошук нових напрямів психолого-педагогічної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання.

Зважаючи на значний інтерес науковців до проблеми психолого-педагогічної компетентності фахівців, визначено, що її сутність зводиться до змісту, який охоплює психологічні та педагогічні знання, вміння та навички.

Проблему психолого-педагогічної компетентності фахівців досліджували ряд науковців М.Я. Віленський, О.І. Гура, Н.В. Кузьміна, І.М. Решетень, В.О. Сластьонін та ін.

Зауважимо, що достатню увагу науковці приділяли дослідженню аспектів професійної підготовки фахівців у вищій школі, а саме: проблемам адаптації молодого фахівця свої дослідження присвятили А.М. Бритвихіна, Є.С. Березняк, О.Г. Мороз. Науковець Г.М. Лесохіна визначила психолого-педагогічні проблеми діяльності фахівця. Вчені Є.С. Барбіна та

О.Я. Савченко досліджували професійну підготовку вчителя. Психологічну підготовку педагогів та їх професійну адаптацію вивчали Г.О. Балл, О.Г. Мороз та Т.С. Яценко. Розвиток професіоналізму молодого фахівця в системі післядипломної освіти досліджував Б.А. Дьяченко. Сучасні підходи до професійного становлення та розвитку молодого фахівця досліджували А. Комбе, Л. Шульман. Професійне становлення фахівця, як психологічна проблема у своїх працях досліджував Т.Д. Щербан. Педагогічні основи організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти досліджували Я.М. Віленський, Н.П. Волкова, Н. Волянук, Є.П. Ільїн та ін.. Професійна компетентність педагога у системі методичної роботи вивчали науковці М.І. Кравцов, М.М. Поташник. Вдосконаленням педагогічних технологій у професійній підготовці займалися О. Аксьонова, П. Біднюк, Г. Бордюгова, Б. Ведмеденко, Г. Генсерук, О. Співаковський. Розробкою структури професійно-педагогічної діяльності займалися О.С. Смірнова та Ю.Н. Кулюткін. Структуру психолого-педагогічних здібностей майбутніх фахівців досліджували у своїх працях А.І. Щербаков, Н.В. Чепелева, О.Г. Шалар та ін. Розвитку професійно значущих якостей особистості педагога свої дослідження присвятили О.А. Дубасенюк, М.С. Каган, Г.С. Сухобська та О.І. Щербак. Професійні здібності фахівців з фізичного виховання і спорту визначають науковці-дослідники В.Л. Волков, Н.П. Волкова, О.В. Куц, А.В. Суценко, Б.М. Шиян та ін.

Мета дослідження змісту психолого-педагогічної підготовки фахівця фізичного виховання у вищій школі.

Завдання дослідження: 1. Проаналізувати стан дослідження проблеми психолого-педагогічної підготовки фахівця з фізичного виховання; 2. Обґрунтувати дидактичні напрямки до структури психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання.

У психолого-педагогічній літературі термін «компетентність» виник відносно недавно. З кінця 80-х років ХХ ст. поняття «компетентність» почало існувати і використовуватися у наукових працях [1, 9, 10, 11].

Протягом ХХ століття науковці намагались визначити зміст та суть цього поняття, розглядаючи різні аспекти педагогічної діяльності та визначаючи рівень знань і вмінь необхідних педагогу для виконання професійної діяльності.

В 20-х роках ХХ стаття в наукових виданнях з'являються публікації дослідників С.К. Гусева, Ф. Корольова, П.М. Парібока, Л. Раскіна, котрі вперше зробили спроби сформулювати вимоги до професійно-педагогічних якостей педагога.

Саме в ці роки радянські педагоги активно вивчають досвід зарубіжних колег щодо оцінювання праці та встановлення вимог до компетентності педагога. Це висвітлюється у наукових публікаціях: педагогічний журнал «Педагогічна кваліфікація» та науковий журнал «Народ-

ное просвещение».

Виходячи з аналізу науково-дослідницької літератури можемо зробити висновок, що з середини 30-х – до середини 60-х років не було комплексних досліджень системи вимог до професійної діяльності педагога. У цей період більше приділялось уваги на деякі аспекти педагогічної діяльності: проблемам авторитету вчителя (О.Г. Ковальов, М.А. Петров), педагогічної майстерності (М.Г. Крушков), педагогічного такту (Г.С. Прозоров).

У 70-х роках науковці у своїх працях досліджують проблему професійної компетентності вчителя.

Саме у ці роки найбільше досліджуються вимоги до знань та умінь педагога.

Аналізуючи наукові джерела з проблеми, ми звернули увагу на різні підходи до розуміння змісту та сутності поняття «психолого-педагогічна компетентність». Ми вважаємо за необхідне розглянути основні позиції науковців щодо вказаного визначення поняття.

В 90-х роках Є.С. Кузьмін, Н.В. Кузьміна дослідили необхідність поняття «професійно-педагогічна компетентність», яке у педагогічній діяльності визначається складовими: вмільм спілкуванням, активністю, психологічними здібностями [4].

Дослідник А.К. Маркова визначає поняття «професійна компетентність педагога», як єдність професійних знань, умінь та психологічних якостей, які забезпечують високий рівень їх професійної діяльності [6].

Також, науковець Л.М. Мітіна розглядає поняття «професійна компетентність педагога» як систему знань, умінь та навичок, а також способів та прийомів їх реалізації у професійній діяльності [7].

На думку М.І. Лук'янової психолого-педагогічна компетентність вчителя – це узгодженість між знаннями, практичними вміннями і реальною поведінкою педагога в його діяльності [5].

Науковець І.Б. Васильєв виокремив дидактичну, методичну, біографічну, діагностичну, прогностичну, професіографічну, спеціально-предметну, психофізіологічну, регламентно-нормативну, управлінську, комунікативну, акмеологічну та аутопсихологічну компетентності як елементи структури психолого-педагогічної компетентності [2].

Поряд з цим, дослідник М.К. Смирнов виокремив валеологічну та психологічну компетентності як складові психолого-педагогічної компетентності [11].

Дослідниця Л.П. Архипова виділила необхідність формування еколого-валеологічної готовності вчителя [1].

«Професійна компетентність педагога» за Л.І. Міщенко це – єдність теоретичної та практичної готовності педагога до професійної діяльності [11, 12].

Професійну компетентність дослідник Деркач А. визначає як – систему професійних знань, яка постійно поширюється та дає змогу виконувати професійну діяльність з високою продуктивністю [11].

З досліджень Стрельнікова В. професійна компетентність це – знання навчально-виховного процесу, сучасних проблем педагогіки та психології, а також вміння застосувати ці знання у повсякденній практичній роботі [10].

У своїх працях Гузій Н. визначає, що професійна компетентність це – складно-структурована система теоретичних і практичних знань [8].

Зауважимо, що такі дослідники як Д.М. Гришина, Н.Ю. Кліменко визначають, що «професійно-педагогічна компетентність» це – сукупність здібностей, якостей, умінь та властивостей особистості необхідних для успішної професійно-педагогічної діяльності [8].

Слід зазначити, що науковці В.М. Введенський, Н.В. Кузьміна вважають, що професійна компетентність це – професійно значуща, інтегративна якість особистості, особистісна властивість педагога, яка дає змогу продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання [3].

Зробивши аналіз науково-методичної літератури нами визначено такі дидактичні напрями щодо формування компетентності майбутнього фахівця фізичного виховання у вищій школі:

- креативно-технологічний – А.К. Маркова, Л.І. Міщенко, Л.М. Мітіна, В.І. Маслов, В.А. Сластьонін, О.І. Щербак;
- конструктивно-особистісний – Н.В. Гузій, А.О. Деркач, В.Ю. Стрельніков;
- концептуально-прикладний – В.М. Введенський, Д.М. Гришина, Н.В. Кузьміна, Н.Ю. Кліменко.

Разом із тим, більшість науковців у своїх працях, розглядають зазначені поняття як синоніми, які визначають необхідність об'єднати здібності особистості, систему знань, умінь та навичок, знаневу підготовленість, самовдосконаленість та самоосвіту.

Проаналізувавши літературу з проблем психолого – педагогічної підготовки фахівців, зазначаємо, що в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених чітко окреслена проблема формування професійної компетентності вчителя фізичної культури [11, 13].

Отже, для здійснення підготовки викладацьких кадрів для вищої школи необхідна розробка її методології, теорії та практики з обов'язковим включенням технічних, технологічних та людинознавчих знань в сфері педагогіки, психології та біології, що адекватні вимогам викладацької діяльності.

Таким чином, сучасна система підготовки викладачів фізичного виховання у вищій школі повинна бути спрямована на забезпечення підготовки фахівців за всіма вищевказаними аспектами, виходячи з яких очевидними стають означені нами напрями формування психолого-педагогічної компетентності.

Специфіка системи підготовки фахівців фізичного виховання у вищій школі, полягає передусім у тому, що слухач вже є спеціалістом в одній із галузей знань. Тому, важливо є розробити нову технологію формування психолого-педагогічної компетентності фахівців фізичної культури у ви-

щій школі на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипова Л. П. Формирование эколого-валеологической готовности учителей в системе внутришкольного непрерывного повышения квалификации : автореф. дисс. на соискание науч. спетени канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Л. П. Архипова. – Челябинск, 2007. – 22 с.
2. Васильев И. Б. Теоретико-методологичні аспекти формування змісту курсу «Проф. педагогіка» : системний підхід / И. Б. Васильев // Професійна освіта : теорія і практика. – 2000. – № 1–2 (11–12). – С. 71–74.
3. Виленський М. Я. Социальная активность учителя: сущность, структура, критерии, процесс формирования / М. Я. Виленський, П. И. Ключник // Теория и практика физической культуры. – 1990. – № 12. – С. 29–31, 35.
4. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Кузьмина Н. В. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
5. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лукьянова // Педагогика. – 2001. – № 10. – С. 56–61.
6. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82–86.
7. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога : учеб. пособие / Л. М. Митина, Г. В. Митин, О. А. Анисимова. – М. : ИЦ «Академія», 2005. – 368 с. – Библиогр. : с. 342–361.
8. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи : навчальний посібник / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.
9. Новий тлумачний словник української мови : в 4-х томах. – К. : Аконіт, 1999. – Т. 2. – 910 с.
10. Стрельников В. Ю. Професійна компетентність вчителя / В. Ю. Стрельников // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи : [збірник статей / за ред. С. В. Крисюка]. – К., 1992. – С. 44–45.
11. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали конференції. – К., 2003. – Т. 3. – С. 136–145.
12. Решетень И. Н. Перспективы совершенствования психологической подготовки студентов институтов физической культуры / И. Н. Решетень, М. И. Мелия // Теория и практика физической культуры. – 1987. – № 4. – С. 17–18.
13. Фоміна М. В. Особистісно орієнтований підхід у проектуванні змісту освіти / М. В. Фоміна // Педагогіка і психологія професійної освіти –